

МВС України
Харківський національний університет внутрішніх справ

МАКРОЕКОНОМІКА

Навчальний посібник

*За загальною редакцією
доктора економічних наук,
професора О. В. Носової*

Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник
для вищих навчальних закладів

Харків
Видавництво
Харківського національного університету внутрішніх справ
2008

ЗМІСТ

Вступні зауваження 8

**Тема 1. ПРЕДМЕТ МАКРОЕКОНОМІКИ
І МЕТОДИ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ 10**

- 1.1. Об'єкт макроекономіки. Тіньовий сектор економіки та завдання ОВС щодо його обмеження 10*
- 1.2. Предмет макроекономіки. Макроекономічна політика .14*
- 1.3. Функції та методи макроекономічного аналізу 19*
- 1.4. Історія розвитку макроекономічної науки 22*
  - Питання для самостійної роботи 24*
  - Тестові завдання для самоконтролю 24*
  - Література до теми 25*

**Тема 2. МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ
У СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНИХ РАХУНКІВ..... 26**

- 2.1. Система національних рахунків як нормативна база макроекономічного рахівництва. Основні макроекономічні показники 26*
- 2.2. Особливості та методи обрахування показника ВВП 30*
- 2.3. Номінальні та реальні макроекономічні показники 33*
  - Питання для самостійної роботи 34*
  - Тестові завдання для самоконтролю 35*
  - Література до теми 36*

**Тема 3. СУКУПНИЙ ПОПИТ І СУКУПНА ПРОПОЗИЦІЯ.
НЕОКЛАСИЧНИЙ І КЕЙНСІАНСЬКИЙ ПІДХОДИ
ЩОДО ЦИХ ПОКАЗНИКІВ..... 37**

- 3.1. Сукупний попит: складові та фактори 37*
- 3.2. Сукупна пропозиція та фактори, які її визначають 41*
- 3.3. Взаємодія сукупного попиту та сукупної пропозиції.
«Ефект храповика». Збурення сукупного попиту та сукупної пропозиції 47*
  - Питання для самостійної роботи 49*
  - Теми рефератів 50*
  - Тестові завдання для самоконтролю 50*
  - Література до теми 51*

**Тема 4. МАКРОЕКОНОМІЧНА РІВНОВАГА
У КЛАСИЧНІЙ ТА КЕЙНСІАНСЬКІЙ МОДЕЛЯХ..... 52**

<i>4.1. Сутність і типи макроекономічної рівноваги .....</i>	<i>52</i>
<i>4.2. Основні умови і механізм встановлення макроекономічної рівноваги в класичній моделі .....</i>	<i>54</i>
<i>4.3. Основні умови кейнсіанської моделі макроекономічної рівноваги .....</i>	<i>56</i>
<i>4.4. Споживання, заощадження, інвестиції та їх функції ....</i>	<i>59</i>
<i>4.5. Мультиплікатор Кейнса. Умова мультиплікаційного ефекту. Ефект акселератора .....</i>	<i>63</i>
<i> Питання для самостійної роботи.....</i>	<i>65</i>
<i> Тестові завдання для самоконтролю.....</i>	<i>65</i>
<i> Література до теми.....</i>	<i>66</i>

**Тема 5. ЦИКЛІЧНИЙ ХАРАКТЕР РОЗВИТКУ РИНКОВОЇ
ЕКОНОМІКИ..... 67**

<i>5.1. Економічний цикл: сутність і види .....</i>	<i>67</i>
<i>5.2. Фази економічного циклу та їх функції .....</i>	<i>71</i>
<i>5.3. Особливості сучасного економічного циклу. Зв'язок між циклічними коливаннями та динамікою економічної злочинності .....</i>	<i>73</i>
<i> Питання для самостійної роботи.....</i>	<i>76</i>
<i> Тестові завдання для самоконтролю.....</i>	<i>76</i>
<i> Література до теми.....</i>	<i>77</i>

Тема 6. ІНФЛЯЦІЯ ТА МЕТОДИ ЇЇ ПРИБОРКАННЯ 78

<i>6.1. Сутність інфляції та її показники .....</i>	<i>78</i>
<i>6.2. Причини виникнення і види інфляції .....</i>	<i>79</i>
<i>6.3. Вплив інфляції на макроекономічні процеси. Антиінфляційна політика: сутність та інструменти .....</i>	<i>82</i>
<i> Питання для самостійної роботи.....</i>	<i>85</i>
<i> Тестові завдання для самоконтролю.....</i>	<i>85</i>
<i> Література до теми.....</i>	<i>86</i>

**Тема 7. БЕЗРОБІТТЯ ЯК ФОРМА
МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ..... 87**

7.1. Зайнятість і безробіття. Теоретичні концепції безробіття ..87
*7.2. Класифікація безробіття. Рівень безробіття.
Повна зайнятість 91*
*7.3. Соціально-економічні наслідки безробіття. Крива Філіпса.
Державна політика зайнятості 93*
Питання для самостійної роботи..... 96
Тестові завдання для самоконтролю.....96
Література до теми.....97

**Тема 8. ГРОШОВИЙ РИНОК ТА МЕХАНІЗМ
ЙОГО РЕГУЛЮВАННЯ..... 98**

*8.1. Економічна сутність, особливості та структура грошового
ринку 98*
8.2. Механізм функціонування грошового ринку 101
8.2.1. Пропозиція грошей 101
8.2.2. Попит на гроші 105
8.2.3. Рівновага на грошовому ринку та відсоток 107
8.3. Монетарна політика і грошово-кредитне регулювання 109
8.4. Боротьба з «відмиванням брудних грошей» 112
Питання для самостійної роботи..... 114
Тестові завдання для самоконтролю..... 114
Література до теми..... 116

**Тема 9. БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ
І ДЕРЖАВНИЙ БОРГ 117**

9.1. Державний бюджет: доходи і видатки 117
9.2. Податки: сутність, функції та види. Податкова система ...119
*9.3. Бюджетний дефіцит: класифікація, причини, джерела
покриття 121*
*9.4. Державний борг та його соціально-економічні наслідки.
Збалансованість державного бюджету і економічна безпека
держави 126*
Питання для самостійної роботи..... 128
Тестові завдання для самоконтролю..... 128
Література до теми..... 129

**Тема 10. ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ЕКОНОМІКИ 130**

- 10.1. Сутність фінансів та фінансової політики держави 130*
- 10.2. Фінансові важелі державного регулювання економіки 133*
- 10.3. Протидія фінансовим правопорушенням 139*
  - Питання для самостійної роботи..... 141*
  - Тестові завдання для самоконтролю..... 141*
  - Література до теми..... 142*

**Тема 11. РОЗПОДІЛ НАЦІОНАЛЬНОГО ДОХОДУ
ТА РІВЕНЬ ЖИТТЯ..... 143**

- 11.1. Розподіл і перерозподіл національного доходу
та формування особистих доходів 143*
- 11.2. Рівень життя та його показники 145*
- 11.3. Диференціація доходів і державне регулювання рівня
доходів 148*
  - Питання для самостійної роботи..... 150*
  - Теми рефератів..... 150*
  - Тестові завдання для самоконтролю..... 150*
  - Література до теми..... 152*

Тема 12. ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ 153

- 12.1. Сутність і цілі економічного зростання 153*
- 12.2. Фактори та типи економічного зростання 157*
- 12.3. Моделі економічного зростання 160*
- 12.4. Проблеми економічного зростання в різних групах
країн 164*
  - Питання для самостійної роботи..... 167*
  - Тестові завдання для самоконтролю..... 167*
  - Література до теми..... 168*

**Тема 13. ВИБІР МОДЕЛЕЙ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ
ПОЛІТИКИ 170**

- 13.1. Суть і основні дискусійні проблеми макроекономічної
політики 170*

<i>13.2. Кейнсіанська модель економічної політики державного регулювання сукупного попиту .....</i>	<i>172</i>
<i>13.3. Альтернативні моделі макроекономічної політики ...</i>	<i>174</i>
<i>Питання для самостійної роботи .....</i>	<i>176</i>
<i>Тестові завдання для самоконтролю .....</i>	<i>176</i>
<i>Література до теми .....</i>	<i>177</i>

Тема 14. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І ТЕНДЕНЦІЇ ЙОГО РОЗВИТКУ **178**

<i>14.1. Світове господарство і Україна .....</i>	<i>178</i>
<i>14.2. Міжнародний поділ праці .....</i>	<i>180</i>
<i>14.3. Сутність і основні напрями зовнішньоекономічної політики України .....</i>	<i>184</i>
<i>14.4. Сучасні тенденції розвитку світового господарства та інтеграційні процеси в Україні .....</i>	<i>187</i>
<i>14.5. Глобалізація світової економіки і розвиток міжнародних зв'язків перехідних суспільств .....</i>	<i>191</i>
<i>Питання для самостійної роботи .....</i>	<i>193</i>
<i>Тестові питання для самоконтролю .....</i>	<i>193</i>
<i>Література до теми .....</i>	<i>194</i>

Додатки. МАКРОЕКОНОМІКА У СХЕМАХ (закріплення навчального матеріалу)..... **196**

ВСТУПНІ ЗАУВАЖЕННЯ

Макроекономіка є окремим розділом загальної економічної теорії, який вивчає закономірності розвитку економічних процесів на рівні національного господарства в цілому. Ці знання закладають основу економічного світогляду майбутніх фахівців у галузі економіки, формують у них вміння давати адекватну оцінку процесам, що відбуваються в економічному житті, прогнозувати їх подальший розвиток, правильно розуміти зміст заходів економічної політики уряду, що застосовуються для регулювання цих процесів, а також їх можливі наслідки для економіки. Крім того, вивчення макроекономіки дозволяє з'ясувати загальні передумови, причини та фактори розвитку економічної злочинності.

Науковими і методичними основами макроекономіки як науки та навчальної дисципліни є теоретичні розробки всесвітньо відомих вчених різних країн і епох та сучасних вітчизняних вчених-економістів, нормативно-правові документи, які регламентують економічні процеси, тощо.

Мета дисципліни – розкрити механізм функціонування національної економіки на основі макроекономічних теорій, концепцій, моделей, обґрунтованих світовою та вітчизняною наукою й апробованих економічною практикою.

Запропонована колективом авторів послідовність викладу навчального матеріалу дозволяє поступово підвищувати рівень складності проблем, що розглядаються, і послідовно вивчати взаємозв'язки між окремими елементами макроекономічної системи. Навчальний посібник охоплює собою 14 тем, у рамках яких розкрито загальні основи макроекономічної науки, проаналізовано базові моделі дослідження макроекономічних процесів, розглянуто форми відхилення від базових моделей макроекономічної рівноваги, описано способи впливу держави на економічні процеси з метою подолання проявів макроекономічної нестабільності, показано вплив макроекономічних складових на загальний рівень розвитку економіки та життя населення, а також основні тенденції розвитку світового господарства та принципи зовнішньоекономічної політики.

Систематичне та наполегливе вивчення курсу формує:

- розуміння системи макроекономічних зв'язків;
- наукове уявлення про умови макроекономічної рівноваги, причини та соціально-економічні наслідки її порушення;
- знання механізмів грошової та фінансової політики, їх впливу на економічні процеси і криміногенну ситуацію;
- навички щодо використання аналізу макроекономічних закономірностей у процесі боротьби з економічними злочинами.

Навчальний посібник покликаний допомогти усім, хто прагне адекватно оцінювати макроекономічні процеси у державі, але в першу чергу він адресований курсантам і студентам вищих навчальних закладів системи МВС України.